

Phá thai an toàn: khái niệm cơ bản về cung cấp dịch vụ phá thai an toàn

Lê Hồng Cẩm

Mục tiêu bài giảng

Sau khi học xong, sinh viên có khả năng:

1. Trình bày được định nghĩa phá thai không an toàn, các biến chứng có thể gặp
2. Trình bày được định nghĩa phá thai an toàn
3. Trình bày được các bước của của dịch vụ phá thai an toàn

Phá thai là một hành vi phổ biến trên toàn cầu.

Mặc dù số phá thai trên toàn cầu giảm từ 46 triệu (năm 1995) còn 42 triệu (năm 2003), nhưng phần lớn chỉ giảm ở những nước đã phát triển. Trong khi đó, hơn 50% phá thai không hợp pháp và không an toàn xảy ra ở những nước đang phát triển.

Những nơi phá thai hợp pháp thường là an toàn. Nếu phá thai không hợp pháp thì biến chứng rất thường gặp.

Hàng năm trên thế giới khoảng 47.000 phụ nữ tử vong vì những biến chứng của phá thai không an toàn [WHO 2015]. Trong một nghiên cứu về tỷ lệ tử vong liên quan đến thai kỳ và phá thai, sử dụng các dữ liệu từ năm 1998-2005, tỷ lệ tử vong liên quan đến phá thai là 0.6 trên 100.000 trường hợp phá thai so với 8-10 phụ nữ tử vong liên quan đến thai kỳ trong 100.000 trường hợp sinh sống (cao hơn 14 lần), điều này có nghĩa là phá thai an toàn hơn là tiếp tục thai kỳ [Grimes 2012]. Tỷ lệ tử vong do phá thai nội khoa là 0,7/100.000 người.

Phá thai không an toàn gây ra nhiều ảnh hưởng xấu lên sức khỏe và khả năng sinh sản của người phụ nữ.

Tổ chức Y tế Thế giới định nghĩa “phá thai không an toàn” là quá trình chấm dứt một thai kỳ ngoài ý muốn được thực hiện bởi những người thiếu những kỹ năng cần thiết hay là thực hiện trong môi trường không đáp ứng được các tiêu chuẩn y tế tối thiểu hoặc cả hai.

Kết cục của phá thai không an toàn phụ thuộc vào kỹ năng của người thực hiện, cách thức phá thai, sức khỏe của người phụ nữ, và tuổi thai.

Các biến chứng của phá thai không an toàn gồm: chảy máu nhiều, chấn thương âm đạo, cổ tử cung, tử cung, các cơ quan trong ổ bụng, nhiễm trùng, viêm phúc mạc, và hiếm muộn về sau.

Phá thai an toàn là phá thai ở các quốc gia cho phép phá thai vì lý do xã hội hay kinh tế, được luật pháp bảo vệ.

Phá thai an toàn giúp giảm thiểu tỉ lệ gặp các tai biến so với phá thai không an toàn. Từ đó giúp bảo vệ sức khỏe cho người phụ nữ và giảm chi phí y tế cho xã hội do giảm chi phí điều trị các biến chứng của phá thai không an toàn.

Nguy cơ tử vong do phá thai an toàn giảm đáng kể từ 4:100000 (năm 1972) xuống 1:100000 (năm 1987). Nguy cơ chết do hút thai dưới 8 tuần từ 0:100000 tăng lên 0.2:100000 nếu tuổi thai 9-10 tuần, đến 7.2:100000 nếu tuổi thai từ 21 tuần trở lên. Khoảng 87% tử vong do phá thai to có thể tránh được nếu thai phụ chấm dứt thai kỳ trước 8 tuần. Như vậy nguy cơ sẽ tăng nếu tuổi thai càng lớn.

Tại các quốc gia mà việc phá thai là hợp pháp, thì nhà nước có trách nhiệm đảm bảo cung cấp dịch vụ phá thai an toàn.

Cung cấp dịch vụ phá thai an toàn bao gồm:

1. Khám và tư vấn trước phá thai
2. Lựa chọn phương pháp phá thai
3. Theo dõi và chăm sóc sau phá thai

Khám và tư vấn trước phá thai là điều kiện tiên quyết của phá thai an toàn.

Khám trước phá thai cung cấp một cái nhìn tổng thể, giúp quyết định kế hoạch thực hiện phá thai an toàn phù hợp cho mỗi cá nhân khách hàng.

Nội dung của khám trước phá thai gồm:

1. Xác định tuổi thai
2. Loại trừ các thai kỳ bất thường như thai ngoài tử cung, thai ở sọ mô sanh cũ, thai trứng
3. Loại trừ các trường hợp chống chỉ định của một hay nhiều phương pháp như nhiễm trùng sinh dục, các khối u tử cung, các tình trạng nội khoa

Trước phá thai, xác định tuổi thai là yếu tố rất quan trọng để chọn cách chấm dứt thai kỳ. Dựa trên bệnh sử, khám bụng, âm đạo, xét nghiệm và siêu âm nếu cần.

Nội dung của tư vấn trước phá thai gồm:

1. Thông tin về tiến trình phá thai
2. Biến chứng và cách theo dõi biến chứng
3. Tránh thai sau phá thai

Cần có tờ thông tin hướng dẫn đầy đủ, dễ hiểu về cách tiến hành phá thai, các biến chứng và theo dõi sau phá thai để khách hàng có thể hiểu và tự theo dõi. Tư vấn ngừa thai sau phá thai cũng rất quan trọng.

Đối với phá thai ngoại khoa, cần cho kháng sinh dự phòng trước hay ngay khi làm thủ thuật.

Lựa chọn phương pháp phá thai thích hợp với tình trạng thai kỳ và với cá nhân người khách hàng.

Biện pháp phá thai thích hợp được hiểu là thích hợp theo:

1. Tình trạng thai.
Tuổi thai là yếu tố có ảnh hưởng quyết định.
2. Tình trạng sức khỏe, bệnh tật của người khách hàng.
Chống chỉ định của phá thai nội khoa, tình trạng viêm âm đạo... sẽ ảnh hưởng đến quyết định lựa chọn phương pháp.
3. Điều kiện thực hành phá thai.

Là điều kiện về cả 2 phía: phía cơ sở y tế lẫn phía người khách hàng. Điều kiện cung cấp dịch vụ an toàn, điều kiện tái khám như địa lý...

4. Nguyên vọng và điều kiện đáp ứng nguyên vọng của khách hàng

Những khuyến cáo dưới đây liên quan đến mục (1), sử dụng cho phá thai trong tam cá nguyệt đầu

1. Nong và nạo là phương pháp đã lỗi thời, cần được thay thế bởi hút chân không hoặc phá thai nội khoa
2. Hút chân không, có thể sử dụng cho tuổi thai tới 12 đến 14 tuần.
3. Phá thai nội khoa có thể dùng cho tuổi thai tới 9 tuần.
4. Phá thai nội khoa sau 9 tuần cần lặp lại liều misoprostol.

Những khuyến cáo dưới đây liên quan đến mục (1), sử dụng cho phá thai trên 12 đến 14 tuần

1. Nong và hút chân không, dùng dụng cụ hút và kèm forceps.
2. Cần lặp lại liều misoprostol khi phá thai nội khoa.
3. Chuẩn bị cổ tử cung trước khi thực hiện phá thai ngoại khoa cho thai trên 12-14 tuần là cần thiết.
4. Cần dùng các phương tiện giảm đau khi làm phá thai nội khoa lẫn ngoại khoa.

Theo dõi và chăm sóc sau phá thai gồm 3 nội dung, hoàn tất tiến trình phá thai an toàn.

1. Theo dõi, phát hiện và xử trí biến chứng sớm
2. Tái khám theo hẹn và tái khám bất thường
3. Tránh thai sau phá thai

Sau phá thai ngoại khoa, khách hàng có thể về ngay khi cảm thấy đủ khỏe và dấu hiệu sinh tồn bình thường.

Sau phá thai nội khoa hay ngoại khoa, khách hàng cần khám lại sau 7 hoặc 14 ngày.

Trước khi về, khách hàng cần được cung cấp các hướng dẫn theo dõi tại nhà: lượng máu ra, cách nhận biết các biến chứng, khi nào thì phải khám lại và khám ở đâu...

Trước khi về nhà sau phá thai nội hay ngoại khoa, khách hàng cần được cung cấp kiến thức về ngừa thai an toàn.

NGỪA THAI SAU PHÁ THAI

Tất cả các phương pháp có thể bắt đầu sử dụng ngay sau phá thai.

Thuận lợi của việc bắt đầu sử dụng ngay: biết rõ bệnh nhân không mang thai, có tác dụng ngừa thai ngay.

Nếu đặt dụng cụ ngay sau phá thai tam cá nguyệt giữa, tỷ lệ tuột vòng có thể tăng nhẹ.

Đối với phá thai nội khoa, bắt đầu ngừa thai vào ngày khách hàng tái khám sau khi xác định thai kỳ đã chấm dứt.

Có dữ liệu ủng hộ việc đặt que cấy ngừa thai vào ngày khách hàng uống mifepristone¹. Điều này không làm giảm hiệu quả của mifepristone mà có thể thuận tiện hơn cho khách hàng đối với những khách hàng không muốn hay không có điều kiện tái khám.

Hình 1: Chính sách quốc gia về phá thai Jonhstonsarchive.net

¹ Medical Abortion Outcomes following quickstart of contraceptive implants and DMPA. Elizabeth Raymond et al, Presented at the North American Forum on Family Planning, November 2015

TÀI LIỆU ĐỌC THÊM VÀ TÀI LIỆU THAM KHẢO CHÍNH

1. WHO. Safe abortion: Technical and policy guidance for health systems. 2012.

Hình 1: Chính sách quốc gia về phá thai
Nguồn: Jonhstonsarchive.net